

ALIJA NAMETAK

JEDNA ALJAMIADO PJESMA IZ JANJARSKOG KODEKSA
S POČETKA XIX STOLJEĆA

U porodičnoj biblioteci Alije Sadikovića, pisca i bibliofila iz Janje kod Tuzle, nalazi se interesantan rukopis raznih prijepisa na turskom jeziku, koji mi je pomogao opisati Salih Trako, a na 33. strani rukopisa nalazi se jedna pjesma političkog sadržaja na hrvatskosrpskom jeziku od nepoznata autora.

Paginacija ovog kodeksa je novija, a ne odgovara stvarnom redu stranica ovog dosta oštećenog rukopisa, kako će se kasnije vidjeti.

Nakon prvog oštećenog lista, od 3. do 9. strane su pjesme Fuzulija Kalenderija قلندري فضولي, a godine prepisivanja su: 1240 (od 26. VIII 1824) i 1236 (od 9. X 1820).

Od 10. do 17. strane je prijepis fermana bosanskom valiji Ibrahim-paši iz godine 1225 (1810).

Na 18—19. strani je prijepis fermana sultana Mahmuda, sina Abdul-Hamidova, upućen Mustafa-paši.

Od 21. do 29. strane je prozni sastav Muhamed-Emina iz godine 1237 (od 28. IX 1821).

Na 29. strani su dvije pjesme o kahvi od Lutfija لطفى i Hu-sejnija حسيني .

Na 30. strani je oda Bogu (Munāġāt) Muḥibbī-efendije محي افندي

Na 31. strani je na arapskom jeziku pjesma:

رئيس الشعرا امرء القيس سويلديكى شعر
قبل تزول اذا زلزلت الارض

Na 32. strani je pjesma na turskom jeziku od nepoznata pjesnika.

Na jednom dijelu 33. strane nalazi se pjesma na turskom jeziku nepoznata autora i pjesma na našem jeziku, o kojoj će se opširnije govoriti.

Od 34. do 39. strane su pjesme na turskom jeziku i dvaput zabilježena 1238 (od 18. IX 1822) godina, a na 39. strani jedan Salih-aga čije je prezime (?) nečitko.

Na 40. i 41. strani zabilježena je pjesma na turskom jeziku Halil-age o Beogradu بلغراد تورکسی حلیل اغانک od 28 stihova, a godina postanka (?) ili bilježenja je 1238 (od 18. IX 1822).

Od 42. do 65. strane je Priča (hikaja) o Ašik-Garibu در حکایات عاشیق غریب (proza i stihovi).

Od 66. do 75. strane je Priča (hikaja) o Tahiru i Zuhri در بیان طاهرک زهره حکایه بی (proza i stihovi).

Na 75. strani je Hvalospjev Vjerovjesniku od Mevlana Ćalaluddin Rumija نعت شریف حضرت مولانا (Hvalospjev Vjerovjesniku od Mevlana Ćalaluddin Rumija).

Na 76. strani je ilahija Šemsija (Tebrizi) الهی شمسی حضرتلرینک

Na 77. strani je propovijed (hutba) u stihovima خطبة مطلق

Na 78—79. strani je izvod iz Tarihi-Na'ime نقل عن تاریخ نیما

Na 80. do 82. strani je kasida Abdullah-efendije, komentatora قصیده شارح المثنوی عبدالله افندی حضرتلری «Mesnevije»

Na 83. strani zapisana je kasida Muhibbi-efendije قصیده محی افندی

Na 84—85. strani Gazel Vaslija غزل و صلی

Na 90—91. strani stihovi Hafiz-paše.

Na 92—91. strani uzorak pritužbe (mahzara) kadije Visokoj Porti.

Na 93. strani ilahija الهی

Na 94—93. strani epska pjesma (dastan) داستان (prijepis) iz 1236 (od 9. X 1820).

Na 95. strani epska pjesma داستان

Na 96. strani ilahija الهی (godina 1236).

Na 97. do 100. strane pjesme na turskom jeziku.

Na 101. strani pjesma na turskom jeziku Koroğluا کور اوغلی

Na 103. strani pjesma na turskom jeziku Stanje pijanice

احوال سرخوش

Na 104. strani pjesma na turskom jeziku o osvojenju tvrđave Šapca در فتح قلعه بکوردلن و غیراد

Na 105. strani pismo na turskom jeziku, u kojemu se spominju mjesta Loznica i Krupanj u Srbiji.

Na 106. strani ilahija الهی شریف

Na 107. i 108. strani razne pjesme na turskom jeziku.

Na 109. strani ilahija, zabilježena 1236. godine.

Na 112. do 109. strani Tužaljka o tvrđavi Šapcu¹ فریادنامه¹ a na kraju prozni sastav o padu Šapca 27. dan ramazana godine 1220 (13. XII 1805).

Na 113. strani pjesma o Ašik-Omeru عاشق عمر

Od 114. do 117. strane razne pjesme na turskom jeziku, a na 117. strani bilješka o požaru u Zvorniku od 3. rebiulevvela 1236 (9. XII 1820) kada je izgorjela u čaršiji kafana Garibovića i 48 čepenaka (dućana). Na istoj strani je gazel pjesnika Ğewrija کوهري a na 118. strani gazel Ğewherija کوهري

Na 119. strani (nastavak na 86. strani) ilahija Ešrefovića الهی اشرف اوغلی

Na 120. strani ilahija Nijazija الهی نیازي

Na 121. strani tužbalica Ğevherijeva povodom smrti šejh-Sirrijeva brata Sikirića بالته اوغلی (5. r. 1241).

Na 123. i 122. strani ilahija Šejh-Sirrije Sikirića بالته اوغلی Bošnjaka الهی دیکر حضرت شیخی سرتي البوسنهوي

Na 124. strani stihovi Ragib-paše کفته² راغب پاشا

Na 125. strani stihovi Adli-hana کفته² عدلی خان

در مقام هزام

Na 126. strani dvije pjesme na turskom jeziku دیوان یکتا i

شعر ذیبا

U posljednjoj se miješaju turski i arapski stihovi, a završava se stihom:

ما منالك فی الحبّ دليلاً
قد كما من القلب الي القاب سبيلاً

¹ Pjesmu je objavila Ljubinka Rajković u prijevodu i u turskom originalu u radovima: *Opsada Šapca 1805. godine u turskoj pjesmi*, PKJIF, Beograd 1974, knj. XL, sv.

1—2, str. 57—63 i *Birinci Sırp Aya-klanması sırasında Bögürdelen'in kusatması üzerine yazılmış Bir Türk Halk Şiiri*, Sesler VIII, br. 79—80—81, Skopje, Aralık 1973, str. 102—105.

Na 127. strani je gazel Imamejn-al-Humamejna
غازل امامين الحمامين i pjesma Ašik-Omera.

Na 128. strani gazel na turskom jeziku غازل نشت بابا مقام سگاه

Na 129. strani در مقام عجم عشيران

Na 130. strani pjesma na turskom jeziku , a pri
دnu strane: حافظ روى القنوي في ٧ جا ١٢٠١ سنة

Na 131. strani je pjesma Saliha Muhibbija, pisara iz Donje
Tuzle غزل ناتار خان , صالح محيى كاتب مملحة زير
Travničanina Turabija غزل تراي تراونيكلى

Na 132. strani pjesma عبدى شافى (?) pjesnika شارقى ما هود
a datum zapisivanja 11. ص 1240 (5. X 1824).

Na 133. strani je pjesma na turskom jeziku در مقام عاشق za-
bilježena istoga datuma kao i prethodna.

Na 134. strani je pjesma Šerifa Ankarevija گفته شريف
انغروي سماعى i datum 7. ص 240 (1. X 1824).

Na 135. strani je pjesma umrlog sultana Selima Köse —
Musa-paši سلطان سليم خان رحومك كوسه موسى باشايه يازديني شمررد
(datum: 7. ص 1240 = 1. X 1824).

Na 136. strani je pjesma: شرقى مشهورى شوق طرب (datum: 3. ص
1240 = 27. IX 1824).

Na 137. strani Akif-efendijina pjesma u petercima تحميس عاكف
افندى (Dvije strofe po pet stihova i dvije po tri stiha.) Prepisivač
Mahmud Sabri محمود صبرى , a datum isti kao i na prethodnoj strani.

Na 138. strani gazel Ramiz-paše غزل رامز پاشا s istim datu-
mom prijepisa.

Na 139. strani gazel u petercima عاكف افندى
شكايت (Isti prepisivač i isti datum.)

Na 140. strani je pjesma umrlog sultana Selima جنتسكان سلطان
سليم خان گفته سيدر در مقام محبر سنبله

Na 141. strani je pjesma na turskom jeziku شرقى ما هود در مقام
محبر سنبله

Na 142. strani pjesma šejh-Galiba Mevlevija گفته شیخ غالب مولوي
(s datumom: 25. م 240 = 19. IX 1824) i نعت شریف

Na 143. strani gazeli Fuzulija i Vedadija غزل فضولی غزل و دادی
Prepisivač: Mahmud Sabri محمود صبری s istim datumom prijepisa
kao i na prethodnoj strani.

Na 144. strani Ruhijev gazel غزل روحی a prijepis Mahmuda
Sabrija.

Na 145. strani pjesma na turskom jeziku در مقام بیانی گفته منشئت بابا

Na 146. i 148. strani pjesme Šerifa Ankarevija شریف عنفروی

Na 149. strani pjesma nenaznačenog pjesnika.

Na 150. strani četiri pitanja nekoga čovjeka četvrtom halifi
Aliji.

Na 151. strani je jedan hadis koji je prenio Enes ibn Malik.

Na 158. strani Mejlijeva pjesma na turskom jeziku گفته میلی

Na 157. do 152. strane je jedna ilahija na arapskom jeziku
(prijepis: Salih Hilmija) i druge pjesme na turskom jeziku neozna-
čenih autora.

Na stranicama 160. i 161. je nekoliko stihova na turskom
jeziku. Prepisivač je Ahmed Selim.

Na stranicama 162—164. i 165—166. dvije epske pjesme Mev-
zuni-efendije دستانی موزونی افندی. (Na dnu datum: 1247 را =
28. VIII 1831.)

Strana 167. prazna.

Na 168—171. strane razne pjesme i stihovi na turskom jeziku.
Jedna, na 171. strani je Muhibbija efendije گفته محی افندی

Na 172. strani pjesma na turskom jeziku شرقی داست , a pri
dnu bilješka da se Džafer-begefendijin sin još nalazi u Islambolu
(= Istanbulu).

Na 173. strani pjesma na turskom jeziku.

Na 174. strani Nova pjesma یکی تورکی

Od 175. do 180. strane cijele pjesme i strofe na turskom jeziku.

Na 182—181. strane cijele pjesme i strofe na turskom jeziku.

Na 182—181. strane pjesma Ašik-Omerova i na 180. Fuzulijeva.

Naslov pjesme na 183. strani je pjesma ترکی کرم

Na 185—184. strane je Divan Ašik-Omerov دیوان عاشیق عمر

Na 186. strani je pjesma Sema'ija ساعي

Na 187. strani je pismo u kojemu se spominje bivši Rušdi paša
رشدی پاشا

Na 189—188. strane je uzorak pisma.

Na 190. i 191. strani su razne bilješke kao recept za bolest
pupka i kronogram na hanu u selu Donjani: دونان قریہ سندہ حانہنک تاریخی:
(Mart 16. [po starom] i 9. س 240 = 29. III 1824.)

Na 192. strani je gazel Izzet-begov غزل عزت بک

Na 193. strani je pjesma Rušdi-paše رشدی پاشانک (Datum
prijepisa: 11. حا 260 = 29. V 1844.)

Na posljednjoj, 194. strani, ima nekoliko bilježaka, od kojih
je čitljiv dvostih:

عالم ایلہ جاہلک تر داشلق
قرغہ ایلہ بلبک قرداشلق

Kako se iz navedenog sadržaja vidi, ovaj kodeks je interesantan za nas, jer se u njemu spominju historijski događaji s početka prošloga stoljeća u nekim našim mjestima kao i neki pjesnici našega podrijetla, koji možda nisu ni spomenuti u našoj znanstvenoj literaturi. Ovdje o njima neće biti riječi. Ograničit ćemo se samo na pjesmu sa 33. strane rukopisa. Ona je nov prilog našoj aljamiado književnosti. Po sadržaju je pamflet protiv turske upravne vlasti u Bosni, protiv valije Derendelije, koji je s Bošnjacima učestvovao u ugušivanju prvog srpskog ustanka godine 1813, i prvih ljudi iz okolice valije do početka IV decenija XIX stoljeća.

Veličina lista rukopisa je 23 × 15,5 cm. U proznim tekstovima ima na jednoj strani od 15 do 28 redaka, zavisno od veličine (krupnoće) pisma.

Stihovani tekstovi su pisani većim dijelom dvostupačno, a ima ih i u jednom stupcu. Nekoliko stranica sa stihovima obrubljeno je crvenim linijama na sve četiri strane papira 0,5 cm od kraja.

Neke riječi su dvostruko pisane, npr. عاشق i عاشیق i داستان . Riječ عالم pisana je na jednom mjestu: عالم . داستان .

یکیت اولام یکیت یایسه اولودینه آکنور
 یکیت اولام اولام اولام اولام اولام
 آقه بتاسخ زاجورنه والی بو
 ستوری سوره عالم اعجاز بو
 نذانیام سوویو هر بدینی
 بالکعبه ایزدورده ایزدینی
 حاجی عبیدی بدیع صافورده مستشار
 هدف لاندی ساداشنی دقندار
 برار عه بدیع بی دفتر کجابه
 اوزده غدوی غموم بویه
 سادنام مطرور ناشی بچار دقندار
 اور ماسدیم ز فایره ز خزار
 وله تورور مصطفی بدیع ایزدورده
 ذلورده نینه الموشا بکه کوننه
 نینجام خبر زاجاوشی امینه
 آسه ویری دابه اود هابینه
 کوردار ویزو جاوشه کنده
 بود وازیکه بریفو لاسوه بردا
 قنغمه درازی کورک ایزد سزایده
 قاسه اوغرای درندینه دکده
 بیدنوسوه بادوسه زامبرسه
 لاشوو دوه زایوم قنغمه

اول اولام برسیه رازیکه
 اوز نیکو بیل ایزدورده
 برادوسیه اوروم اجه
 اولسوق صودور ویزو و قنغمه
 ساها نینجه عالم دوروشو اولوی
 اولیشند ز ترا و بیکانه فدوه

Faksimil 33. strane rukopisa na kojoj je pjesma koja se ovdje obrađuje

Ako pitaš za Bosne valiju, stvari muke mah(o)m ehaliju,	2
Nada njima sudiju dopusti bilkullijje iz ruke izpusti.	4
Hadži Abdi beg sakriven mustešar, herif Lanić sadašnji defterdar.	6
Brat Ali beg bi defterčehaja, uze glavi golema belaja.	8
Sad nam matrud naš timar-defterdar, od Malkoča ni fajda ni zarar.	10
Velja kurva Mustajbeg iz Duvna zla ne činje almu šapće doljnja.	12
Nejmam haber za čauš-Emina, alse vidi da je od haina.	14
Čudan vižo čaušlar-kethoda potražiče priko Lašve broda,	16
koga traži Đugum iz Sarajva kase ogradi Derendina dava.	18
Pod nosomu barut zamirisa, Lašvu vodu repom dofatise.	20
On obalu prsima razdrije, u Zenička polja izaddrije.	22
Berat mu je u ruci Agiča, u stoku mu udreše vuče.	24
Šahdanovič maljem društvo pûdi, ujšu mu Travničani hudi.	26

Svakako je ovo politički pamflet (da ne reknemo paskvil), sačuvan (zasad) u jednom primjerku, a vjerojatno se prepisivanjem ili učenjem napamet širio prije podrug stoljeća u Bosni. Nepoznati je pjesnik najvjerojatnije iz Travnika, ili travanjske okolice, upućen u ondašnje političke prilike u Bosni, učen čovjek koji je dobro poznao orijentalne jezike i upotrebljavao »turcizme« kojih inače

nema u fondu naših običnih, svagdašnjih turcizama: bilkullije (savim), mustešar (savjetnik), matrud (udaljen, protjeran), čaušlar-kethoda (čehaja, šef jedne korporacije), ujisati (pristajati za nekim).

Prijepis, odnosno cijeli kodeks, mogao je nastati u sjeveroistočnom kutu Bosne, s obzirom na to da se u pojedinim pjesmama i bilješkama spominju mjesta i događaji iz susjedne sjeverozapadne Srbije, odnosno ondašnjeg beogradskog pašaluka.

Postoji velika vjerojatnost da je čitav kodeks, ili barem njegov najinteresantniji dio, prepisan iz raznih uzoraka u učenoj porodici Sadikovića, koji su bivali s koljena na koljeno muderisi medrese u Janji kod Bijeljine, jer se i našao u porodičnoj knjižnici.

Pjesma je spjevana u trohejskom desetercu, stihu naše epske narodne pjesme, ali se cijela rimuje: aa, bb, cc itd., što je rijedak slučaj u starijoj našoj epskoj pjesmi. Toj rimi je ponekad žrtvovan pravi izraz. Tako je drugi stih trebao glasiti:

stvari muke mahom ehaliji,
a napisano je ehaliju, da bi se rimovalo s riječju valiju.

19. stih glasi:

pod nosomu barut zamirisa,
a 20: Lašvu vodu repom dofati se.

Potonji stih je trebao glasiti:

Lāšvē vōdē rēpom dōfati se,

ali opet to ne bi bila rima, dok su riječi »nosom mu« napisane kao jedna riječ, što znači da su se i izgovarale s jednim akcentom.

23. i 24. stih daju mogućnost različitog čitanja: prva se riječ može čitati i br a t i b e r a t. U 7. stihu se ista riječ mora čitati br a t, dok je u 23. stihu sigurno b e r a t (radi deseterca), iako je na oba mjesta napisan > (d), koji se čita kao t, kao i u 16. stihu: podražice — potražice, dok se u 17. stihu درازی može čitati i trāžī i drāžī. Možda bi taj distih trebao glasiti:

Berat mu je u Agića ruci,
u stoku mu udariše vuci.

U starijoj našoj aljamiado književnosti (pismenosti) prije Čauševićeve reforme arapskog pisma za hrvatskosrpski jezik grafija nije bila ujednačena. Uglavnom su bile dvije varijante: arapsko

pismo kakvo su upotrebljavali Turci (i Perzijanci) i arapsko plene-pismo, kakvo su upotrebljavali Arapi sa znakovima *fethe* za *a* i *e*, *damme* za *u* i *o* i *kesre* za *i*, dok su se isti vokali produljivali još *elifom*, *vavom* i *jetom*.

Čini se da ni dva pisca nisu imala istu grafiju. Rukopis koji je predmet ovoga rada spada u prvu vrstu. Zbog toga, u nedostatku fiksiranih znakova za vokale, mogu se pojedine riječi čitati na dva i više načina. Isto tako ni konsonanti nisu dosljedno jednako pisani. Iz priložene tabele vidjet će se u čemu su razlike.

Trans-literacija	Turski alfabet	Primjeri
A (dugo) (kratko)	ا آ ا ه ي عبد دعوه مصطفى	Dva puta napisano čak s meddom: ako, alse (ali se). Nekoliko puta je <i>a</i> (i dugo i kratko) napisano znakom ه (okruglo <i>he</i>) na kraju riječi, a nije ispisivano u arapskim (turskim) riječima: Sarajva, 'Ali, 'Abdi, Mustafa, da'vá, matrud, haber, zarar.
B	ب	
C	چ	ruci, vuci
Č	چ ك	čavuš, zenička, Malkoča
Ć	ك چ	Travnićani, ne ćinje, ćudan Lanić, ćehaja, šapće, podražiće Agić, Šahbanović
D	د د	ne da, izaddrije
DŽ	ج	hadži
Đ	ك	Đugum
E	ه ا	uze, šapće, a nije ispisano u riječima: sakriven mustešar, defterdar, beg, belaja, ćehaja, velja, haber, kethoda, Derendina, berat, maljem, répom

Trans-literacija	Turski alfabet	Primjeri
F	ف	
G	غ	glava, koga, ogradi beg, Đugum
	ح	hadži, hain, éehaja
H	خ	ehaliju, haber, hudi
	ه	mahom, herif, kethoda, Šahdanović
I (dugo i kratko)	ي ي	Nije ispisano u riječima: herif Lanić
J	ي ي	
K	ك ق	u svim slučajevima osim jednom: bilkullijje
L	ل	
LJ	ل	velja, doljnja, polja, maljem
M	م	
N	ن	
NJ	ن	činje (= činje), doljnja, sadašnji Nije ispisano u riječima: stvri (stvori), mahm (mahom), glema (golema), kthda (kethoda)
O	و	
P	پ	
R	ر	
R (vo- kalno)	ز	prsima
	س	Bosne, stvori, dopusti, izpusti, sa, sudija, mustešar
S	ص	sakriven, Mustafa
Š	ش	

Trans-literacija	Turski alfabet	Primjeri
T	ت	pitaš, stvori, dopusti, izpusti
	ط	matrud, Mustafa
	د	potražiće, traži, brat
U	و	Nije ispisano u riječi mustešar
V	و	
	ذ	za, zla
Z	ز	iz, izpusti, razdrije
	ض	zarar
Ž	ژ	

Kako sam već rekao, pravopis u ovoj pjesmi nije dosljedan.

Na prvom mjestu spominjem karakteristiku srednjobosanskog građanskog govora, u kojemu ne postoje razlike između č i ć. Zapravo, u izgovoru se čuje samo ć. U našem rukopisu ima i pravilno pisanih konsonanata č (istina, u turskoj riječi: čauš i Malkoč, ali i zenički), dok piše i ćudan, Travničani, ne ćinje, ali i Agić.

Refleks glasa ě dolazi u malo primjera: jednom je to *i* (priko, stih 16), dva puta *ije* (razdrije, stih 21; izadrije, stih 22), a jednom *e* (udreše, stih 24); no mislim da taj stih treba čitati: u stoku mu udariše vuci.

Odnos fonetike — etimologije je u korist prve, jer je samo jedna riječ napisana etimološki: izpusti (stih 4), dok su fonetski oblici: društvo (stih 25), potražiće (stih 16), dofatise (stih 20), kase (mj. kad se, stih 18).

Elizija vokala *i* u vezniku *ali* dolazi dva puta (oba puta zajedno pisano sa zamjenicom): *almu* (stih 12), *alse* (stih 14), što znači da imaju i jedan akcent. Ovdje bi se moglo ubrojiti i pisanje zajedničkog konsonanta *m* kao završetka prve i početka druge riječi: pod nosomu mj. pod nosom mu (stih 19).

Od hrvatskosrpskih riječi interesantan je oblik *vižo* za riječ *vižao* ili *vižle*, a dosta rijetko se čuje i glagol *púđiti* (goniti, prgoniti); češće se čuje: ispúđiti.

11. i 12. stih imaju značenje da duvanjski Mustajbeg, koji je »vêljâ (velika) kurva«, nije zla činio, ali od straha pušta vjetrove.

Od 26 stihova ove pjesme 23 su čisti deseterci, dok su tri stiha jedanaesterci, ali i od ta tri stiha dva su prividno jedanaesterci. Naime, 5. stih ima napisano *hadži-Abdibeg*, što je samo grafička tradicija, a što treba čitati: *hadž-Avdibeg*, kao što je i u 11. stihu napisano *Mustafa-beg*, a što se redovno izgovara: *Musta(j)beg*. I 18. stih: ka(d) se ogradi Derendina dava — u pjevanju uz gusle ili recitiranju obavezno ima eliziju vokala e, pa se čuje pravilan deseterac: Kad s' ogradi Derendina dava.

Autor pamfleta zasad nam ostaje anoniman. (Možda će nekad izaći iz anonimnosti, ako se pronađe još koji prijepis pjesme.)

Derenda (Derendina dáva) iz ove pjesme je, po svoj prilici, Ali-paša Derendeli, koji je bio bosanski vezir (valija) od konca veljače 1813. do 21. svibnja 1815. Ovo ime je pisano tako da bi se moglo čitati i *Drndina* (dáva = parnica, spor), ali se vrlo vjerojatno odnosi na sporove Derendelijske s narodom Sarajeva i Visokoga, o čemu ima vijesti u Bašagićevoj »Kratkoj uputi u prošlost Bosne i Hercegovine...« (str. 138. i 141) i u »Znamenitim Hrvatima, Bošnjacima i Hercegovcima u Turskoj carevini« (strana 42, stupac II).

Hadži Abdibeg iz pjesme, očito lice iz valijine svite, može biti *Avdibeg Krehić*, koji je bio čauški čehaja Derendelijska divana. (Vidi: Salih Sidki Mahmudkadić: »Srbski ustanak 1813« — prijevod Fehima Spahe, Sarajevo 1944, separat, strana 67—68).

Malkoč iz pjesme je također iz blizine valije. S obzirom na rijetkost imena i baš na tu pojavu njegove funkcije u valijinoj sviti, proizlazi da je identičan s *Mehmed-Malkočbegom*, koji se javlja i pod imenom *Malkoč-alajbeg*. Spominje se kao *defterdar* (timar-defterdar), a godine 1828. kao zamjenik (čehaja ili kajmekam) Morali Ali-Namik-paše. (Bašagić: *Kratka uputa...*, str. 138; isti: *Znameniti Hrvati*, str. 42.) Zna se da je bio i osnivač jedne džamije u Pruscu, koju je podigao godine 1245 (1829/30). U jednom zapisu iz godine 1246. navodi se pod imenom *Mehmed Malkočbeg*, bosanski *alajbeg* i bosanski *defterdar*, sin Salihbegov, rodom iz Kopčića. *Molkoč* u pjesmi i u imenu *Mehmed Malkoč* nije prezime nego lično ime, apelativ, tipično za spahijsku porodicu baš iz Kopčića. To se vidi i iz navedenog zapisa, u kojem se piše Mehmed Malkočbeg, jer se titula *beg* ne daje nikad uz gentilno ime.

Valija za kojeg se navodi da je ispustio vlast iz ruku mogao je najprije biti Morali Ali-Namik-paša, koji je došao u Bosnu 1828. i bio tu do 1831, do Husejn-kapetana Gradašćevića. Bašagić u Uputi (strana 138. i 141) navodi, po Muvekitu, da je u svemu »popuštao vijeću ajana«. U njegovoj sviti bio je Mehmed Malkočbeg kao kajmekam ili čehaja, a vjerojatno je za njegova vezirovanja ponovo bio i defterdar (1826. i 1832).

Po pjesmi dolazi donekle u koliziju defterdarstvo Malkočbega, jer se u 6. stihu navodi Lanić kao »sadašnji defterdar«. Prije svega,

ovo ime se može čitati na četiri načina, jer se slovo »L« može čitati i kao »Lj«, kao što i »n« može biti i »nj«. Atribut »herif« je ovdje uvredljiv jer znači i obješenjak i, što bismo rekli u pejorativnom značenju, tip, iako može značiti i drug.

I *Mustajbeg iz Duvna* iz pjesme je iz vremena Malkočeva i iz iste skupine ljudi oko valije, u kojoj se navodi i Malkoč. Bašagić (Kratka uputa . . ., str. 141) donio je, po Muvekitu, da su u danima ustanka Husejn-kapetana Gradaševića dvojica ljudi nagovarali Morali Ali-Namlik-pašu da ne ide iz Travnika u Sarajevo, nego da bježi u Hercegovinu Alijagi Rizvanbegoviću, to su Mehmed-alajbeg Malkoč (naprijed navedena osoba, samo je tu krivo upotrijebljeno ime Malkoč kao prezime) i *Mustaj-beg Duvnjak*. Identičan je s *Mustajbegom Duvanjskim Teskeredžićem*, koji je bio godine 1814. ljubuško-duvanjski ajañ, a pogubio ga je u Sarajevu godine 1835. Vedžihi-paša. (Bašagić: Znameniti Hrvati . . ., str. 57. — po Muvekitu.)

Đugum ili *Đugumija* je stara sarajevska porodica, od koje se jedan član naselio u Knežini, gdje su se prozvali Sarajlijama, od kojih je direktni potomak književnik Šemsudin Sarajlić. Vjerojatno je to bilo u vremenu političkih progona, u vrijeme nastanka ove pjesme ili za progona paše Vedžihije.

O porodici *Šahdanovića* nisam mogao pribaviti nikakvih podataka.

Z u s a m m e n f a s s u n g

EIN ALJAMIADO GEDICHT AUS DEM JANJAER KODEX VOM ANFANG DES XIX JAHRHUNDERTS

In einem zwischen 1810 und 1831 entstandenen türkischen Kodex von 194 Seiten ist auf der Seite 33, in arabisch-türkischer Schrift und serbo-kroatischer Sprache, in der Form des zehnsyllabischen Verses der epischen jugoslawischen Volkspoesie, ein Gedicht von einem unbekanntem Dichter geschrieben. Das Gedicht hat 26 Verse, die aa, bb usw. reimen, und beschreibt in einem pamfletischen Sinne die türkische Regierung im zweiten und dritten Jahrzehnt des XIX Jahrhunderts in Bosnien, bzw. in Travnik, dem Sitz des bosnischen Vezirs, sowie namentlich einzelne historische Persönlichkeiten aus der Vezirssuite.

Dieses Gedicht ist ein neuer Beitrag der bosnischen Aljamiado-Literatur und ist in der Bibliothek der Familie Sadiković in Janja bei Bijeljina gefunden. Vielleicht ist da auch die Abschrift entstanden, weil in einigen dichterischen und epischen Aufsätzen dieser Schrift über die Nachbarstädte im nord-westlichen Teil Serbiens gesprochen ist (Beograd, Šabac, Loznica, Krupanj).